

Milan M. Buben

III. díl, 2. svazek

ENCYKLOPEDIÉ

ŘADŮ A KONGREGACÍ V ČESKÝCH ZEMÍCH

ŽEBRAVÉ ŘÁDY

Milan M. Buben

**Encyklopedie řádů, kongregací
a řeholních společností
katolické církve v českých zemích**

III. díl, II. svazek:
Žebravé řády

Nakladatelství LIBRI
Praha 2007

Vydání knihy podpořilo prolibri, o. s.

© Milan M. Buben, 2007

Illustrations © archiv autora a citovaná literatura, 2007

© Libri, 2007

ISBN 978-80-7277-140-0

ISBN 80-7277-084-5 (soubor)

ISBN 80-7277-085-3 (I. sv.)

ISBN 80-7277-086-1 (II. díl, I. sv.)

ISBN 80-7277-087-X (II. díl, 2. sv.)

ISBN 80-7277-088-8 (III. díl, I. sv.)

Obsah

Augustiniáni /11

Organizace a struktura řádu /13

Dějiny řádu /15

Generální převorí /24

Řádoví světci a blahoslavení /28

Papež /32

Dějiny řádu v českých zemích /32

Provinciálové /37

Pivoň – konvent s kostelem Zvěstování Panny Marie /40

Svatá Dobrotivá (Zaječov) – konvent s kostelem Zvěstování Panny Marie /44

Šopka (Pšovka) u Mělníka – konvent s kostelem sv. Vavřince /50

Třebařov (Krasíkov) – konvent Koruna Panny Marie /52

Praha – konvent s kostelem Sv. Tomáše /54

Domážlice – konvent s kostelem Nanebevzetí Panny Marie /64

Sušice – pokus o založení konventu /68

Bělá pod Bezdězem – konvent s kostelem sv. Václava /68

Úterý – pokus o založení konventu /70

Brno – konvent s kostelem sv. Tomáše, pak s chrámem Nanebevzetí Panny Marie na Starém Brně /71

Opatství s kostelem Nanebevzetí Panny Marie na Starém Brně /76

Litomyšl – konvent s kostelem Povýšení sv. Kříže /83

Moravský Krumlov – konvent s kostelem sv. Bartoloměje /85

Osvětimany – proboštvství s kostelem sv. Klimenta /86

Olomouc – pokus o založení konventu /87

Jevíčko – konvent s kostelem Nanebevzetí Panny Marie /87

Dolní Ročov – konvent s kostelem Nanebevzetí Panny Marie /90

Nový dům u Rakovníka – dependence sv. Máří Magdaleny konventu u sv. Tomáše v Praze /98

Praha – konvent s kostelem sv. Kateřiny /99

Bezděz – konvent na hradě Bezdězi s kaplí Nanebevzetí Panny Marie /101

Česká Lípa – konvent s kostelem Všech svatých /102

Vrchlabí – konvent s kostelem sv. Augustina /104

Významní členové řádu v českých zemích /105

Kulturní a historický přínos /108

Bosí augustiniáni /111

Organizace a struktura řádu /112

Dějiny řádu /112

Generální převoři /115
Dějiny řádu v českých zemích /118
Provinciálové německé a německo-české provincie /119
Praha – konvent s kostelem sv. Václava na Zderaze /121
Tábor – konvent s kostelem Narození Panny Marie /126
Hodonín – pokus o založení konventu /128
Olomouc, Chrudim, Mladá Boleslav – pokusy o založení konventů /128
Německý Brod – konvent s kostelem sv. Rodiny /128
Lnáře – konvent s kostelem Nejsvětější Trojice /130
Vratětnín – konvent s kostelem sv. Mikuláše Tolentinského
a s loretánskou kaplí /137
Lysá nad Labem – konvent sv. Jana Nepomuckého s kostelem
Narození Panny Marie a sv. Jana Nepomuckého /139
Významní členové řádu v českých zemích /142
Kulturní a historický přínos /144

Karmelitáni /145

Organizace a struktura řádu /149
Dějiny řádu /149
Generální převoři /159
Řádoví světci a blahoslavení /163
Dějiny řádu v českých zemích /167
Provinciální příslušnost konventů v českých zemích /170
Provinciálové /170
Praha – konvent s kostelem Panny Marie Sněžné /172
Tachov – konvent s kostelem sv. Rocha, Šebestiána a Rosalie /177
Rabštejn nad Střelou – konvent s kostelem Zvěstování Panny Marie /178
Chýše – konvent sv. Michala s kostelem Panny Marie Sněžné
(Jména Panny Marie) /178
Praha – konvent sv. Leopolda s kostelem sv. Havla /179
Planá – studijní dům /184
Rakovník – hospic a pokus o založení konventu /184
Znojmo – pokus o založení konventu při kostele sv. Kateřiny /184
Kostelní Vydří u Dačic – konvent s poutním kostelem Panny
Marie Karmelské /185
Cizkrajov – řeholní dům s kostelem sv. Petra a Pavla /190
Olomouc-Hejčín – studijní dům s kostelem sv. Cyrila a Metoděje /191
Frýdlant nad Ostravicí – řeholní dům s kostelem sv. Bartoloměje /191
Štípa u Zlína – pokus o založení komunity při kostele Narození
Panny Marie /192
Praha – konvent s kostelem sv. Fabiána a Šebestiána /192
Významní členové řádu v českých zemích /192
Kulturní a historický přínos /193

Bosí karmelitáni /195

Organizace a struktura řádu /199

Dějiny řádu /199

Nejvyšší představitelé řádu /204

Řádoví světci a blahoslavení /210

Dějiny řádu v českých zemích /211

Praha – konvent s kostelem Panny Marie Vítězné /215

Mladá Boleslav – pokus o založení konventu /222

Pacov – konvent s kostelem sv. Václava /222

Maková Hora – pokus o založení konventu s kostelem

Panny Marie Karmelské a sv. Jana Křtitele na poušti /224

Horní Lomná – pokus o založení konventu s kostelem sv. Kříže /225

Slaný – konvent s kostelem Nejsvětější Trojice /226

Významní členové řádu v českých zemích /226

Kulturní a historický přínos /227

Trinitáři /229

Organizace a struktura řádu /231

Dějiny řádu /233

Generální ministři /239

Řádoví světci a blahoslavení /243

Dějiny řádu v českých zemích /244

Valašské Meziříčí – pokus o založení konventu u kostela

Nejsvětější Trojice /245

Buchlovce-Modla – pokus o založení konventu u kaple sv. Barbory /245

Praha – konvent s kaplí Bolestné Panny Marie Na Slupi /246

Praha – konvent u sv. Josefa s kostelem Nejsvětější Trojice

a Bolestné Panny Marie /247

Zašová – konvent s kostelem Navštívení Panny Marie /250

Holešov – rezidence (hospic) s kostelem sv. Anny /252

Štenovice – rezidence (misie) s kostelem sv. Prokopa /254

Kulturní a historický přínos /255

Servité /257

Organizace a struktura řádu /259

Dějiny řádu /260

Generální převoři /264

Řádoví světci a blahoslavení /267

Dějiny řádu v českých zemích /269

Praha – konvent s kostelem Zvěstování Panny Marie na Slupi /270

Praha-Bílá Hora – konvent s kostelem Panny Marie Vítězné /272

Praha – konvent s kostelem sv. Michaela Archanděla /273

Rabštejn nad Střelou – konvent s kostelem Panny Marie Sedmibolestné /277

Jaroměřice nad Rokytnou – konvent s loretánskou kaplí /279

Nové Hradý – konvent s kostelem sv. Petra a Pavla /281
Králíky – konvent s kostelem Nanebevzetí Panny Marie /288
Veselý nad Moravou – konvent s kostelem sv. Andělu strážných /290
Konojedy – konvent s kostelem Nanebevzetí Panny Marie /291
Významní členové řádu v českých zemích /292
Kulturní a historický přínos /293

Pauláni /295

Organizace a struktura řádu /297
Dějiny řádu /297
Generální korektoři /301
Řádoví světci a blahoslavení /304
Dějiny řádu v českých zemích /305
Přední Výtoň – klášter eremitů s kaplí sv. Pavla (sv. Antonína),
dnes sv. Filipa a Jakuba /306
Kuglvajt – konvent s kostelem sv. Ondřeje /307
Klášter u Nové Bystřice – konvent s kostelem Nejsvětější Trojice /309
Praha – konvent s kostelem sv. Salvátora /315
Brtnice – konvent s kostelem Nanebevzetí Panny Marie, nyní bl. Juliány
Collalto /318
Vranov u Brna – konvent s poutním chrámem Narození Panny Marie /320
Mořice – rezidence (hospic) s domácí kaplí sv. Františka z Pauly,
dnešním kostelem sv. Martina /326
Tachov (Světce) – konvent s kostelem Čtrnácti sv. pomocníků /327
Nová Paka – konvent s kostelem Nanebevzetí Panny Marie /329
Významní členové řádu v českých zemích /332
Kulturní a historický přínos /333

Pavlíni /335

Organizace a struktura řádu /336
Dějiny řádu /337
Řádoví světci a blahoslavení /343
Dějiny řádu v českých zemích /344
Příbor – pokus o založení konventu /345
Cetechovice – pokus o založení konventu s kostelem Navštívení
Panny Marie /345
Holešov – pokus o založení konventu u kostela sv. Anny /346
Moravský Krumlov – konvent s kostelem sv. Bartoloměje /346
Brno-Tuřany – pokus o založení konventu /348
Obořiště – konvent s kostelem sv. Josefa /348
Významní členové řádu v českých zemích /351
Kulturní a historický přínos /352

Milosrdní bratři	/353
Organizace a struktura řádu	/355
Dějiny řádu	/356
Generální převorů	/363
Řádoví světci a blahoslavení	/366
Dějiny řádu v českých zemích	/368
Provinciálové	/371
Valtice – konvent s kostelem sv. Augustina a s nemocnicí	/373
Praha – konvent s nemocnicí (čp. 847/I) a kostelem sv. apoštolů Šimona a Judy	/376
Nové Město nad Metují – konvent s kostelem Narození Panny Marie a se špitálem	/383
Vendryně – provizorní řeholní dům	/385
Těšín – konvent s nemocnicí a kostelem Nanebevzetí Panny Marie	/386
Prostějov – konvent se špitálem a kostelem sv. Jana Nepomuckého	/387
Kuks – konvent se špitálem a kostelem Nejsvětější Trojice	/390
(Staré) Brno-Štýřice – konvent s nemocnicí a kostelem sv. Leopolda	/394
Kyjov – pokus o založení hospice	/397
Letovice – konvent s nemocnicí a kostelem sv. Václava	/397
Vizovice – konvent při zámecké kapli Panny Marie Dobré rady s nemocnicí a domácí kaplí	/402
Významní členové řádu v českých zemích	/404
Kulturní a historický přínos	/406
Poděkování	/408
Literatura	/409
Seznam zkratk	/419
Terminologický slovníček	/421

T. III. p. 14.

4 *Religieux Ermite de S. Augustin,
en habit de Cérémonie, et allant par la Ville.*

P. G. B. 1722. f.

Poustevník sv. Augustina

Augustiniáni

■ *Ordo Eremitarum S. P. Augustini, Augustiniani Calceati, Eremitae S. Augustini, Ordo Fratrum Sancti Augustini, Ordo Sancti Augustini*, řád poustevníků sv. otce Augustina, obutí augustiniáni, poustevníci sv. Augustina, augustiniáni poustevníci, augustiniáni eremité, řád bratří sv. Augustina, řád sv. Augustina

Zkratky

O.E.S.A., O.S.Aug., O.S.A.

Řehole

Sv. Augustina se zvláštními konstitucemi.

Patroni

Panna Maria Matka potěšující, Panna Maria Matka Dobré rady, sv. Augustin, sv. Monika, sv. Jan Gonzales (ze Sahagunu), sv. Mikuláš Tolentinský, sv. Tomáš z Villanovy (patron řádových studií).

Spiritualita a zaměření

Řádová spiritualita je postavena na třech pilířích, které představují učení sv. Augustina, zkušenost eremitsko-kontemplativní a zkušenost apoštolského učení.

Základními prvky augustiniánské spirituality jsou tři základní principy duchovního růstu:

– Přátelství mezi křesťany stejného smýšlení představuje pomoc křesťanům žijícím v sekularizovaném světě. Je to opak sobectví a jistota v dobách zkoušek.

– Niternost jako nutnost obrátit svůj pohled do svého nitra, protože Bůh, který stvořil člověka a dává mu život a sílu, je přítomen v nitru každého jedince.

– Společenství v křesťanském slova smyslu chápané jako domov pro všechny, kteří touží po setkání s Kristem. Každý klášter má být ideálním duchovním a kulturním centrem.

Sv. Augustin na počátku své řehole uvádí: „Hlavním důvodem toho, že jsme se sešli, je, abyste žili v souladu a měli jedno srdce a jednu mysl v Bohu.“ Z toho vyplývá i cíl a smysl řádu — hledat Boha v hlubokém bratrském životě, usku- tečňovaném v co největší jednotě a pospolitosti soužití prostřednictvím snah upřených k Bohu, k věcem, které vedou k Bohu, stejně jako v modlitbě. Jen tak je možné vést k Bohu i ostatní pomocí různých podob apoštolského života. Podmínkou je vstoupit do světa a být, podle sv. Augustina, Ježíšem pro ostatní.

Řád nemá určenou žádnou zvláštní činnost, a to včetně přímého apoštolátu. Ten je spíš důsledkem snahy přenášet na ostatní a sdílet s nimi to, co členové řádu získali ze svého spojení s Bohem a s bratřími v komunitě s ohledem na nadání jednotlivců nebo na potřeby církve. Apoštolský stolec povolil, pokud jde o apoštolát, těm členům řádu, kteří mají k tomu schopnosti, aby se věnovali jakékoliv činnosti vedoucí k dobru a prospěchu lidstva. Tento aktivní apoštolát tvoří část života řádu, nikoliv však jeho podstatu. Označení členů řádu za „poustevníky“ tak časem zcela ztratilo na významu, protože se augustiniáni začali věnovat různým druhům apoštolátu a kněžské služby.

Pro tento způsob života je základní podmínkou pokora spojená s osobní chudobou. Řádový majetek náleží každému a společenství a sdílení majetku představuje posvěcení jednoty srdcí.

V souvislosti s apoštolátem řádu má zvláštní postavení a důležitost studium.

Řádová spiritualita se svým způsobem promítá i do architektury řádových staveb ve městech i na venkově. Konventní chrámy tvoří zpravidla jednu stranu klášterní kvadratury. Charakteristické jsou i velké rajske dvory a jednotlivé cely. Dvoupatrové klášterní budovy se v českých zemích nacházejí jen v Praze (pro nedostatek prostoru) a v Ročově (pro podzemní vodu), kde je navíc neobvyklé dvojvěžové průčelí, které provedl Kilián Ignác Dienzenhofer v druhé polovině 18. století, tedy v době, kdy se pravidla žebravých řádů poněkud uvolnila.

Hlavním úkolem augustiniánů je městská duchovní správa, a proto mají často jejich konventy inkorporované fary. Při některých domech bývá zřízen i III. řád sv. Augustina pro laiky. Významná je i vědecká činnost augustiniánských kněží a jejich působení na školách.

Znak

Ve zlatém štítě červené planoucí srdce, spočívající na černé knize s červenou ořízkou a obtočené černým řemenem (opaskem), které je kosmo probodeno stříbrnou berlou a šikmo hnědým šípem.

(Kniha představuje slovo Boží, jež proniklo srdcem i duší sv. Augustina jako šíp. Osobnost sv. Augustina je vyjádřena ještě berlou. Syntéza augustiniánské spirituality – hledání pravdy prostřednictvím Božího slova v bratrské lásce – je zobrazena knihou a srdcem jako symboly lásky v pravdě a pravdy v lásce.)

Heslo

TOLLE, LEGE! TOLLE, LEGE! (Vezmi, čti! Vezmi, čti!)

Oděv

Černý vlněný hábit s dlouhými širokými rukávy, s černým koženým řemenem a s dlouhou kapucí zašpičatělého tvaru, sahající až k opasku. Při slavnostních příležitostech v chóru i jinde byly ještě užívány široké návlečné rukávy (*manicae*). Do 18. století byla v praxi uplatňována výsada, podle níž směli řeholníci nosit bílý vlněný hábit, avšak tohoto privilegia se čeští augustiniáni vzdali. Poslední český augustinián, který nosil i v klášteře bílý hábit s kapucí, bílý škapulír a černý řemen, byl Matěj Chotěborský, který zemřel roku 1808 v Domažlicích ve věku 80 let. Bílé roucho se pak v řádu udrželo již jen jako šat noviců.

Původně nosili bílé roucho vilemité, kteří se řídili řeholí sv. Benedikta, zatímco poustevníci užívali oděv černý, prý na památku toho, že sv. Augustin ho nosil po smrti své matky sv. Moniky jako znamení smutku po zbytek svého života. Svátý stolec proto ustanovil na věčnou paměť v řádu dvojí roucho — bílé (v klášteře jako domácí hábit) a černé (mimo klášter a pro slavnostní úkony). Tam, kde nebyli usazeni dominikáni nebo premonstráti, směli augustiniáni nosit bílé roucho i ven, mimo konvent. Bílý oděv vyjadřoval úctu k Panně Marii a čistotu srdce, černý pak opovržení profánním světem a stav kajícího. Privilegium nosit hábit dvojí barvy (bílé a černé), nikoliv však části oděvu (jako dominikáni či cisterciáci), ale úplný oblek, mělo usnadnit vstup vilemitů do řádu augustiniánů a mělo také být věčnou památkou této skutečnosti.

Důvodem vzdání se tohoto privilegia v Čechách, na Moravě, v Polsku a v Bavorsku bylo jednak časté ušpinění roucha při výkonu veřejné služby a jednak i skutečnost, že pro chudé kláštery bylo zhotovování dvojího šatu příliš nákladné. V řadě zemí (Itálie, Irsko, Španělsko či dnešní Belgie) zůstal systém dvojího roucha zachován. Je to praxe, o níž rozhodují jednotlivé provincie samostatně.

ORGANIZACE A STRUKTURA ŘÁDU

Nejvyšší formou vnitřního řízení řádu je generální kapitula, která volí na funkční období 6 let představeného a hlavu celého řádu, jíž je generální převor (*prior generalis*) se sídlem v Římě (Via Paolo VI, 25, 00193 Roma, Italia). Ten má k dispozici 4 (někdy 6) asistenty (*assistentes*), generálního prokurátora a řádového sekretáře, avšak může rozhodovat buď společně s těmito členy generální rady, nebo i bez jejího souhlasu. Generální převor může být zvolen i opakovaně, maximálně tedy na 12 let.

V čele provincie stojí provinciál, zvaný též provinciální převor (*prior provincialis*), jemuž pomáhají sekretář (*secretarius*) a 4 definitoři (*diffinitores, definitores*). Je volen provinciální kapitulou na dobu 4 let. V řádě však existují i viceprovincie a vikariáty na čele s viceprovinciálem, resp. oblastním vikářem. Větší počet provincií pak vytváří dohromady asistenci.

T. III. p. 12.

3. *Religieux Ermite de St Augustin,
en habit ordinaire dans la maison.*

n. 377.

Poustevník sv. Augustina v domácím rouchu

V čele konventu je převor (*prior*) s jemu podřízeným podpřevorem (*subprior*), který převora v případě potřeby zastupuje. Představený noviciátu (*magister novitiorum*) býval v řádové historii často spojován s funkcí podpřevora. Konventní kapituly jsou zvané *consilia conventus*.

Kromě toho existují domy, které jsou podřízeny přímo generálnímu převorovi, a proto se nazývají generální konventy. K tomu přistupuje opatství v Brně, jediné v celém řádu (!), v jehož čele stojí opat (*abbas*).

Na domácím učilišti působí kromě jiných též lektor filosofie (*lector philosophiae*). Je-li při augustiniánském konventu zřízen konvikt, má jeho představený titul *rector convictus studentium* (jeho zástupcem je *vicerektor*). O vedení kleriků se stará *magister clericorum*.

Hospodářské záležitosti konventu má na starosti prokurátor konventu (*procurator conventus*) a o ekonomiku provincie pečuje prokurátor provincie (*procurator provinciae*).

Konventuálové se dělí na kněze a na bratry laiky (*fratres laici*), kteří mají slavné sliby (*conversi professi*). Pokud je nesložili, nazývají se obláti (*conversi oblati*).

Kdo se chce stát řádovým knězem, musí mít při vstupu do řádu absolvovanou střední školu s maturitou. Zkušební doba před noviciátem by neměla být delší než 2 roky, přičemž ale celá zkušební doba má trvat 6 let, nejméně pak 5 let. Uchazeči mají právo nosit řeholní šat již od počátku zkušební doby. Přijetí řádového oděvu se nazývá *indutio* (obláčka). Na začátku nebo v průběhu či po ukončení prvních dvou zkušebních let následuje rok noviciátu, ne však před dosažením dospělosti. Po noviciátu může být novic připuštěn ke složení obvyklých slibů. Ty se obnovují každý rok, obvykle však ne déle než 5 let. Slavnými sliby (*professio*) končí zkušební doba. Ke slavným slibům se bratři připouštějí teprve zpravidla po dosažení věku 23 let, pokud se během celé zkušební doby projeví jako schopní a způsobilí.

DĚJINY ŘÁDU

Řád augustiniánů vyznává jako svého zakladatele sv. Augustina, ač mezi oficiálním vznikem řádu a smrtí tohoto církevního otce existuje časová prodleva plných 826 let.

Sv. Augustin, vlastním jménem Aurelius Augustinus, se narodil 13. 11. 354 v Tagastě v Numidii (dnešní Souk Ahras v severovýchodním Alžírsku) jako dítě pořímtštěného pohanského Afričana Patricia a zbožné křesťanky (sv.) Moniky. Za studií v Madauře a Karthagu projevil značné nadání i hloubku ducha, ale zároveň propadl prostopášnosti (měl například nemanželského syna Adeodata) a po dobu 9 let také tehdy módnímu manicheismu. Stal se učitelem rétoriky postupně v Tagastě, Karthagu, Římě a v Miláně, kde na něho svými homiliemi zapůsobil tamější biskup (sv.) Ambrož († 379). Odebral se do ústraní, kde v těž-

kém vnitřním boji hledal pravdu i sebe samého. Jednoho dne zaslechl v zahradě milánského domu dětský hlas, který mu říkal „Tolle, lege! Tolle, lege!“ (tj. Vezmi, (a) čti!). Když posléze pochopil, že k němu hovoří Bůh, vzal Písmo, které leželo před ním na stole, a otevřel ho v místě knihy epištol sv. Pavla, resp. 13. kapitolu listu k Římanům: „Vedme počestný život jako ve dne, ne v hodováních a pitkách, ne v necudnostech a prostopášnostech, ani ve sváru a závisti. Ale oblecte se v Pána Ježíše Krista a nepečujte o tělo tak, že by to vyvolávalo žádosti.“ (Řím 13,13.)

Najednou vše pochopil. Opustil místo učitele řečnictví, rozešel se s Melanií (matkou svého syna) a rozhodl se pro službu Bohu. Odešel s matkou Monikou a s několika přáteli na statek v Cassiaciaku (Cassiacum), 30 km severně od Milána, kde se u svého přítele Verecunda připravoval na přijetí křtu. Ten přijal o velikonoční noci roku 387 spolu se svým bratrem Navigiem, přítelem (sv.) Alypiem a nemanželským synem Adeodatem z rukou (sv.) Ambrože.

Potom se všichni vydali na zpáteční cestu do Afriky, přičemž nedaleko Říma (v Ostii) náhle zemřela (v témže roce 387) Augustinova matka sv. Monika. Asi rok se Augustin zdržel v Římě, ale pak se vrátil do Tagasty, kde rozdal majetek a pak se asi tři roky zdržoval v ústraní. Přesto se stal všeobecně známou a respektovanou osobností. Proto ho také, přes jisté Augustinovo zdráhání a na naléhání věřících, roku 391 za svého pobytu v Hippo vysvětil na kněze biskup Valerius. Ten jako rodilý Řek neuměl dobře latinsky a punsky vůbec ne, což působilo potíže v soudních, správních i pastoračních záležitostech. Proto, přestože tehdejší církve ještě neznala úřad biskupa-koadjutora, Valerius, se souhlasem karthaginského biskupa, učinil z Augustina biskupa (395). Po brzké Valeriově smrti se Augustin stal v roce 396 jeho nástupcem v severoafrickém městě Hippo Regius (dnes Annaba).

Ze svého obydlí vytvořil jakýsi předobraz kláštera, kde žil se svým duchovenstvem. Stal se zakladatelem duchovních seminářů a tím, že sepsal řeholi, i kanonického života. Bojoval proti heretickému donatismu, zřizoval nemocnice a stravovny pro chudé a pečoval i o katechumeny.

Sv. Augustin je nejvýznamnějším latinským církevním spisovatelem, filosofem a teologem období patristiky. Napsal celou řadu spisů, přičemž ve svých stěžejních dílech *De Trinitate* (O Trojici), *De Civitate Dei* (O obci Boží), *De doctrina christiana* (O křesťanském učení) a *De Genesi ad literam* (O genesi) vytvořil první ucelený filosoficko-teologický systém křesťanství. V roce 400 dokončil autobiografický spis *Confessiones* (Vyznání). Sv. Augustin provedl pozoruhodnou filosoficko-teologickou syntézu antické vzdělanosti a křesťanství. Celkem po něm zůstalo 113 spisů, 218 dopisů a více než 500 dochovaných kázání.

Sv. Augustin zemřel v 76 letech, po 40 letech kněžství a 34 letech biskupství, dne 28. 8. 430 na lůžku obklopeném duchovními přáteli ve svém sídelním městě Hippo, které bylo právě obléháno Vandaly. Byl pohřben v katedrálním chrámu

v Hippo, později byly jeho ostatky převezeny na Sardinii, odkud se pak v 8. století, za vpádu Saracénů, dostaly do baziliky sv. Petra v Ciel d'Oro v Pavii.

K duchovnímu odkazu sv. Augustina, resp. k jeho řeholi (ač byla pravděpodobně napsána pro společnost zbožných laiků) se přihlásilo vedle augustiniánů kanovníků (řeholních kanovníků) a augustiniánů poustevníků také více než 135 oficiálně uznaných církevních řádů a kongregací.

Počátky Řádu eremitů sv. Augustina je nutné hledat v poustevnickém hnutí severní a střední Itálie, zejména v Lombardii a v Toskánsku ve 12. a 13. století. Papež Innocenc IV. pověřil kardinála Richarda Annibaldiho úkolem sjednotit všechny eremy v Toskánsku v jednu řeholní společnost. Sjednocení bylo uskutečněno podle dvou bull papeže Innocence IV. (*Incumbit nobis a Praesentium vobis*) ze dne 16. 12. 1243. Bully byly určeny „všem poustevníkům v Toskánsku, kromě bratří sv. Viléma“ (tj. vilemitů). První bulla představuje zakládací listinu budoucího řádu, druhá pak vysvětluje způsob, jak má ke sjednocení dojít.

Zakládající kapitula se konala v Římě v březnu 1244 za předsednictví kardinála Richarda Annibaldiho a za asistence dvou cisterciáků (podle směrnic 12. kánonu IV. lateránského koncilu měli být na každé počáteční kapitule přítomni dva cisterciáčtí opati z nejbližšího okolí jako experti, kteří disponovali rozsáhlými zkušenostmi z konání kapitul).

Iniciativa k založení řádu nevezšla od papeže, ale od poustevníků, kteří si na Svatém otci vyžádali řeholi sv. Augustina. Tehdy bylo vytyčeno apoštolské zaměření nového řádu a kontemplativní způsob života členů řádu měl být zachováván jako význačný rys. Hledání Boha v „určité samotě“ vyplynulo z dřívějšího eremitského stylu života, ale mělo být uskutečňováno v bratrském společenství. Tomuto sjednocení se dostalo označení Malá unie.

Další iniciativy se chopil následující pontifik Alexander IV., velký příznivec řádů. Svatý otec znovu pověřil roku 1256 kardinála Annibaldiho, aby svolal představené jednotlivých poustevnických skupin do Říma, kde v klášteře a kostele Santa Maria del Popolo vedle Porta del Popolo (Porta Flaminia) došlo k uzavření dohody o sjednocení (tzv. Velká unie – *Magna Unio Augustiana*) toskánských eremitů s dalšími společenstvími do jediného řádu, jehož oblastí působnosti měla být především severoitalská města. Nejvýznamnějšími přistoupiвшими kongregacemi byli vilemité (založení roku 1156 sv. Vilémem z Malavalle, † 1157) a jambonité (založení bl. Janem Bonem z Mantovy, jinak Buonim, Johannes Bonus, † 1249, a to kolem roku 1217). Jambonité a františkáni měli podobný oděv a při tzv. terminování (tj. při sbírání almužen v určitých termínech) docházelo mezi nimi ke sporům. K těmto kongregacím přistoupili ještě poustevníci z Hory Favale a eremité z Anconské Marky, zvaní brettini podle sídla v Anconě, jimž řeholi sv. Augustina předepsal roku 1234 papež Řehoř IX.

Oficiálně byl řád eremitů sv. Augustina ustaven bullou Alexandra IV. *Licet Ecclesiae catholicae* z 9. 4. 1256. Superioři jednotlivých kongregací si také zvolili

prvního generálního převora. Tím se stal Lanfranc Septale z Milána († 1264), bývalý převor jambonitů. Hned byly, vedle pěti italských provincií, vytvořeny i čtyři řádové provincie mimoitalské (Španělsko, Francie, Anglie a Německo). První generální převor také zřídil roku 1259 první řádové generální studium. Později vznikla i další studia v Oxfordu, Cambridge, Bologni, Padově, Římě, Neapoli, Salamance a v Kolíně nad Rýnem.

K řeholi brzy přibýly konstituce přijaté roku 1287 na generální kapitule ve Florencii a znovu po třech letech v Řezně, které byly sepsány na způsob statut řádu kazatelů. Autory konstituce byli pozdější generální převor (bl.) Augustinus Novellus a (bl.) Clemens de Ossimo. K dílčím úpravám řádové konstituce došlo v letech 1551, 1581, 1686, 1895, 1926 a 1969.

Některé skupiny poustevníků si podržely určitou samostatnost ještě po nějakou dobu. Tak například poustevníci sv. Viléma (vilemité), kteří se původně řídili řeholí sv. Benedikta, změnili řeholi a s novým řádem se plně spojili na přání papeže Klementa IV. v roce 1266, ovšem jen v německých zemích (včetně našich konventů v Pivoni a snad i Svaté Dobrotivé) a v Uhrách. Ostatní vilemité řád zase opustili a vrátili se k řeholi sv. Benedikta, stejně jako eremité z Monte Favale.

Zajímavá na novém řádu je absence zakladatele. Řád je vlastně dílem Apoštolského stolce, resp. papežské kurie. Možná i proto se augustiniáni stali rozhodnými obhájci papežství a papežského primátu.

Ve druhé polovině 13. století se řád rozšířil do Španělska, Německa, Francie a Anglie, i když jeho těžiště zůstávalo stále v Itálii (ve 14. století tam bylo 11 z 24 provincií řádu). V Itálii také lépe přežíval poustevnický způsob života, zatímco v jiných zemích docházelo k přesunu řeholníků do měst. Největší poustevnou bylo tehdy Lecceto v dubovém lese nedaleko Sieny a jedním z nejdůležitějších zdrojů nového duchovního života augustiniánů ve městě byl jejich konvent Santo Spirito ve Florencii.

Od roku 1299 je augustiniánský řád exemptní. Roku 1327 dostali augustiniáni poustevníci do společné správy s augustiniány kanovníky péči o hrob sv. Augustina v bazilice sv. Petra v Pavii.

Řád utěšeně rostl a nabýval na významu. Roku 1299 existovalo v německých zemích již 80 klášterů, které byly rozděleny do čtyř provincií (rýnsko-švábské, bavorské, saské a kolínského). Nejvýznamnějším augustiniánským scholastickým učencem té doby byl Jiljí Římský (Aegidius Romanus, † 1316), který byl žákem sv. Tomáše Akvinského a jehož spisy platily po celou dobu středověku v augustiniánském řádu jako závazná nauka.

Uprostřed 14. století přišla morová epidemie (1347–1350), která zdecimovala i řád eremitů – úhrnem bylo napočítáno přes 5 000 mrtvých členů řádu. Krize v řádu pak pokračovala i po morové ráně, tentokrát v důsledku papežského schismatu. Začalo se projevovat uvolňování disciplíny společného života a objevily se i hlasy požadující právo na soukromé vlastnictví.

Téměř současně se však začaly objevovat i reformní snahy. První pokus o zavedení přísné observance je zaznamenán v roce 1387 v Lecettu u Sieny. Jako první se začala prosazovat tzv. lombardská kongregace, založená roku 1431. Tato reforma záhy překročila hranice Itálie a začala zasahovat různé konventy. V Německu nakonec došlo ke sloučení více klášterů do reformní kongregace (tzv. saské), jež byla vedena a formována Heinrichem z Osnabrücku († brzy po roce 1460).

Řád augustiniánů dal ve 14. století církvi i vynikajícího teologa bl. Jakuba z Viterba († 1308) a biblistu bl. Šimona Fidatiho z Cascie († 1348), který napsal originální pojednání o životě Krista.

V 15. století vznikl III. řád sv. Augustina, který byl zván i jako Řád pokání sv. Augustina. Tvořili ho lidé, kteří nosili černý škapulír a černý kožený pás, avšak neskládali žádné sliby a žili pouze pod duchovní správou řádu.

Dne 3. 3. 1431 byl v dominikánském chrámu Panny Marie nad Minervou zvolen v konkláve augustinián Gabriel Condulmer (Condulmieri, Condulmero) papežem a přijal jméno Evžen IV. Narodil se asi roku 1383 v Benátkách, kde vstoupil do augustiniánského kláštera San Giorgio Maggiore na stejnojmenném ostrově v benátské laguně. Byl synovcem papeže Řehoře XII. Později (1407) působil jako biskup sienský a jako kardinál-kněz titulem u San Clemente (od 1408). Jako papež nejprve potvrdil svolání Basilejského koncilu, který však 18. 12. 1431 rozpustil. Vzhledem k nepokojům v církevním státě a k nesouhlasnému postoji císaře Zikmunda ho však znovu v roce 1433 uznal. Roku 1434 musel dokonce před revolucí uprchnout v převlečení za mnicha z Říma do Florencie, kde se uchýlil do dominikánského kláštera Santa Maria Novella. V roce 1437 přeložil Evžen IV. koncil do Ferrary a roku 1439 do Florencie. Dne 6. 7. 1438 vydal bullu *Laetentur coeli*, kterou bylo oficiálně vyhlášeno sjednocení s Řeky. Část kardinálského sboru, která nadále zůstávala v Basileji, zvolila dne 5. 11. 1439 (resp. 24. 7. 1440) pontifikem vévodu Amadea VIII. Savojského. Jako vzdoropapež přijal jméno Felix V., ale dne 7. 4. 1449 abdikoval. Evženův nástupce Mikuláš V. (1447–1455) ho pak jmenoval kardinálem a apoštolským vikářem pro Savojsko. Tento poslední vzdoropapež zemřel dne 7. 1. 1451. Roku 1439 schválil Evžen IV. bratrstvo Nejblahoslavenější Panny Marie, založené při kostele sv. Jakuba v Bologni. S tímto bratrstvem bylo sloučeno i jiné bratrstvo, založené rovněž při kostele sv. Jakuba v Bologni, bratrstvo Panny Marie Potěšující. Papež Řehoř XIII. potvrdil roku 1575 jejich sloučení a rok poté ho povýšil na arcibratrstvo (svátek 4. 9.). Evžen IV. zemřel dne 23. 2. 1447 a byl pohřben v římském chrámu Spasitele.

Roku 1497 (ač *via facti* existovalo od dob pontifikátu Bonifáce VIII., 1294 až 1303) udělil papež Alexander VI. řádu augustiniánů neodvolatelné privilegium, podle něhož mu byla svěřena funkce sakristána papežské kaple, čímž jen potvrdil praxi trvající nepřetržitě od roku 1287. Papežský sakristán požíval biskupského důstojenství.